# Harem

## Ömer Seyfettin

**Hazırlayan**
Nazım Hikmet Polat

ÖTÜKEN

**Ömer Seyfettin (**1884, Gönen-Balıkesir - 6 Mart 1920, İstanbul): Babası Ömer Şevki Bey, binbaşılığa kadar yükselmiş alaylı bir asker; annesi Fatma Hanım ise İsfendiyaroğulları'ndan bir asker kızıdır. Mahalle Mektebi'nden sonra İstanbul'da Mekteb-i Osmaniye'ye kaydolundu, Eyüp Askerî Baytar Rüştiyesi'nin asker çocukları için açılan özel sınıfına alındı (1893-1896). Edirne Askerî İdadîsi'nden 1900'de mezun edildi. İzmir'e atanmışken, İzmir'e gitmeden doğrudan taburunun gönderildiği Selanik'te ve Manastır'a bağlı bir sancak olan Pirlepe'de görevlendirildi. Buradaki görevinde gösterdiği başarılardan dolayı iki liyakat madalyası ile ödüllendirildi. İzmir'deki Aydın Vilâyeti Jandarma Alay Mektebi'nin kuruluşunda, "Kavâid-i Diniye" hocalığına atandı (1907).

1909 başlarında, merkezi Selanik'te bulunan 3. Ordu'da görevlendirildi. İki yıl süreyle Balkanlar'daki Velmefçe, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştip, Babina, Demirhisar, Cumayıbâlâ, Razlık gibi sınır yerleşim yerlerinde çete takibiyle uğraştı. Aynı amaçla Makedonya sınırındaki Serez mutasarrıflığına bağlı Menlik kazası Razlık kasabası yakınlarındaki Yakorit köyünde bölük komutanlığı yaptı. 1909'da bir ara Köprülü'de Askerî Rüştiye Mektebi'nde üsteğmen rütbesiyle beden eğitimi öğretmenliği görevinde bulundu. Aynı yıl 31 Mart Vak'asında Hareket Ordusu subayı olarak İstanbul'a geldi (1909). İsyan bastırıldıktan sonra tekrar Selanik'teki görevine döndü. Askerlikten istifa ederek Selanik'e yerleşti (1911). Balkan Savaşı başlayınca yeniden askere alındı. 20 Ocak 1913'te Kanlıtepe'de Yunan ordusuna esir düştü. Atina yakınlarındaki Naflion kasabasında on ay kadar süren esirlik hayatı 28 Kasım 1913'te bitince, 17 Aralık 1913'te İstanbul'a döndü. 25 Şubat 1914'te "siyasetle iştigali" dolayısıyla ordudan ihraç edildi.

1915'te Harbiye Nezaretinin Çanakkale Cephesi'ne kültür ve sanat adamları için düzenlediği geziye katıldı.

Memurluk istememesine rağmen, sadece yazarlıkla geçinemediği için Darülmuallimîn'de (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu) "Edebî Kıraat" ve Kabataş Sultanîsi'nde (ölümüne kadar) "Edebiyat" öğretmenliği yaptı. Bu görevdeyken 1916'da, Dârülfünun'da Ali Ekrem Bolayır başkanlığında kurulan "Tedkikat-ı Lisaniye Encümeni" üyeliğine seçildi (2 Ocak 1918). Bu encümenin ve encümen içinde Ömer Seyfettin'in önemli bir faaliyeti olduğu söylenemez.

1915 yılı sonlarında Calibe Hanım'la evlendi. Üç yıl süren bu evlilikten Fahire Güner (Elgün) adını verdikleri bir kızları doğdu.

4 Mart 1920'de Haydarpaşa Tıp Fakültesi hastanesine kaldırıldı. 6 Mart 1920'de öldüğünde, yapılan otopsi ile hastalığının şeker olduğu anlaşıldı.

Cenazesi Kadıköy-Kuşdili Mahmutbaba Mezarlığı'na defnedildi. Buranın tramvay garajı haline getirilecek olmasından dolayı, kemikleri Zin-

cirlikuyu Asrî Mezarlık'a taşındı (1939). "Eski yazı" olduğu gerekçesiyle Mahmutbaba'daki kitabesinin üzeri örtülmüştü. Ali Canip'in gayretleriyle yeniden düzenlenen mezar taşına yeni harflerle "Merhum Ömer Seyfettin burada yatıyor" ibaresi hâkkedildi.

**Sağlığında Yayımlanan Kitapları**

Sağlığında, üçü başkalarıyla birlikte, şu on iki eseri yayımlanmıştır:

*Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür* (İstanbul 1911), *Millî Jimnastik* (1911), *Yeni Lisan ve Bir İstimzac (*Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem, M. Nermi ve Kâzım Nami Duru ile birlikte, Selanik-1911), *Vatan! Yalnız Vatan…* (Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'le birlikte, Selanik-1911), *Herkes İçin İçtimaiyat: Ticaret ve Nasip* (1914), *Yarınki Turan Devleti* (1914), *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi* (1914), *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* (1914), *Turan Masalları: İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi?* (1914), *Ashab-ı Kehfimiz* (1918), *Harem* (1918), *Efruz Bey* (1919).

Yukarıdakilerin dışında, "Hikâye Külliyatı" serisinden iki hikâyesi, Mehmet Rauf ve Selahattin Enis Atabeyoğlu'nun hikâyeleriyle birlikte kitapçık halinde basılmıştır. Künyeleri şöyledir:

Ömer Seyfettin–Mehmet Rauf: *Uçurumun Kenarında-Fedai;* Hikâye Külliyatı, sayı: 8, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul, [1919?], s. 3-6.

Ömer Seyfettin–Selahattin Enis [Atabeyoğlu]: *Aşk ve Ayak Parmakları–Bataklık Çiçeği*; Hikâye Külliyatı, Sayı: 14, [İstanbul, tarihsiz], s. 3-6.

"Büyük bir destanın dibacesi" (başlangıcı) olması niyetiyle *Türk Dünyası* gazetesinde yayımlanan "Köroğlu Kimdi?" adlı uzun şiirinin baş tarafından 13 beyitlik bir bölüm, Reşat Nuri'nin "Deniz Banyosu" hikâyesiyle birlikte, kitapçık olarak basılıp meccanen dağıtılmıştır. Künyesi şöyledir:

Reşat Nuri [Güntekin], Ömer Seyfettin: *Deniz Banyosu – Köroğlu Kimdi?* [s. 7-8], *Türk Dünyası* gazetesinin hediyesi, 23 Temmuz 1919, 10 s.

Bu üç kitapçık da dâhil edilirse sağlığında, irili ufaklı toplam 15 eseri yayımlanmış demektir.

Hikâyelerini ilk toplayan, Ali Canip Yöntem, üç cilt halinde yayımlayan İkbal Kütüphanesi'dir (1926-1927). Sonraki yıllarda "bütün eserleri" giderek zenginleştirilen ciltler halinde yayımlanmıştır.

**Nâzım H. Polat:** 1955 yılında Bahçecik-Oltu'da doğdu. İlkokulu Bahçecik köyünde (1968), ortaokulu Oltu'da (1971), Öğretmen Okulunu Tokat ve Bolu'da okudu (1975). Yüksek tahsilini Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1979).

Atatürk Üniversitesi (Erzurum) ve Yüzüncü Yıl Üniversitesinde (Van) Araştırma Görevlisi olarak çalıştı (1981-1985). Aralık 1984'te "Doktor" unvanını aldı. Cumhuriyet Üniversitesi'nde (Sivas) Yardımcı Doçent (1985), Doçent (1993) ve Profesör (1999) oldu. Sonra Niğde Üniversitesi'ne geçti (2001). Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde (KKTC) Misafir Profesör olarak çalıştı (2004-2007). Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı yaptı (2012-2016). Hâlen Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Yeni Türk Edebiyatı Profesörüdür (2009-)

Yenileşme Devri Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak, Tanzimat sonrası kültür hayatımızın süreli yayınlarda saklı bulunduğu inancıyla, çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırdı. 20 yıldan beri *Türklük Bilimi Araştırmaları* adlı uluslararası hakemli bilimsel bir dergi çıkarmaktadır.

Yayımlanmış kitapları:

1- *Şahabettin Süleyman,* Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara 1987.

2- *Müdafaa-i Milliye Cemiyeti,* Kültür Bak. Yay., Ankara 1991.

3- *Külliyâtına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfettin,* Arma Yay., İstanbul 1988.

4- *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine -Cevat Rüştü'den Bir Güldeste,* Kitabevi Yay., İstanbul 2001.

5- *Bir Jöntürk'ün Serüveni -Dr. Şerafettin Mağmumi'nin Hayatı ve Eserleri-,* Büke Yay., İstanbul 2002.

6- *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı,* Akçağ Yay., Ankara 2005.

7- *Eski ile Yeni Arasında Mütevellizade Ömer İhya,* Niğde Üni. Yay., Niğde 2005.

8- *Bir Osmanlı Doktorunun Seyahat Anıları -Avrupa Seyahat Hâtıraları* -Dr. Şerafettin Mağmumî, (Harid Fedai ile), Boyut Yay., İstanbul 2008.

9- *Taşrada Bir Meş'ale Şeref Gürbüz,* Bizim Büro Bas., Ankara 2009.

10- *Anadolu ve Suriye'de Seyahat Hâtıraları* -Doktor Şerafettin Mağmumî, Cedit Neşriyat, Ankara 2010.

11- *Ömer Seyfettin - Bütün Hikâyeleri,* Yapı Kredi Yay., İstanbul 2011.

12- *Bir Jöntürk'ün Şiir Dünyası -Tarsusîzade Münif ve Şiirleri -I,* (Ramis Karabulut ile), Ankara 2011.

13- *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı,* (H. Argunşah ile), AÖF Yay., Eskişehir 2012.

14- *Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler*, Kurgan Yayınevi Ankara 2012.

15- *Tanzimat Sonrası Türk Kültür Hayatından Yansımalar*, Kurgan Yay., Ankara 2012.

16- *Üç Güzeller Masalı*, Kurgan Yay., Ankara 2013.

17- *Kitapname*, Kurgan Yay., Ankara 2013.

18-*Yöntem Bilgisi Açısından Osmanlı Dönemi Edebiyat Tarihleri*, (D. Apaydın, T. Haykır, N. Borsokeyeva, S. Gültekin, Ö. Özbek, S. Yılmaz, Y. Zhiyenbayev ile), Kurgan Yay., Ankara 2013.

19- *Birlik Sivas Türk Ocağı Mecmuası*, (Ahmet Bozdoğan, Yunus Ayata ve Tayfun Haykır ile), Sivas Türkocağı Yay., Sivas 2014.

20- *Türk Çiçek Kültürü Üzerine -Cevat Rüştü'den Bir Güldeste*, Ötüken Yay., İstanbul 2015.

21- *Udmî Efendi ve Şükûfename'si*, Adana Büyükşehir Belediyesi Yay., Ankara, 2015.

22- *Türklerde Ziraat Kültürü -Cevat Rüştü*, Ötüken Yay., İstanbul 2016.

23. *Ömer Seyfettin - Bütün Nesirleri (Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler)*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2016.

# İçindekiler

Sunuş

Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı ..... 11

İnceleme

*Harem* Hakkında ..... 17

Harem ..... 51
Bûse-i Mâder ..... 94
İlk Namaz ..... 96
Bahar ve Kelebekler... ..... 103
Pamuk İpliği ..... 117
Ant ..... 133
Eleğimsağma ..... 143
Fon Sadriştayn'ın Karısı ..... 152
Fon Sadriştayn'ın Oğlu ..... 167
Tos! ..... 185
Zeytin - Ekmek ..... 196
Çirkinliğin Esrarı ..... 217
Balkon ..... 226
İhtiyar Olsam da ..... 239
Türbe ..... 292
Niçin Zengin Olmamış? ..... 300
Yuf Borusu Seni Bekliyor ..... 312

# Sunuş
# Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı

Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı, yazarın sağlığında yayımladığı kitaplar esas alınarak aynı çerçevedeki diğer metinler ilgili eserlere eklenerek meydana getirilmiştir. Fakat söz konusu metinlerin tematik olarak bir araya getirilişi, kronolojik biçimde sıralanışı kadar net olamaz. Meselâ mizahî hikâyeleri bir araya getirdiğimizde Efruz Bey tipi etrafındakileri bunlar içinde görebiliriz. Bununla birlikte aynı metinler bir de toplumsal ahlâk bozulmasını hicveden hikâyeler çerçevesinde ele alınabilir. Bir konu veya tema değil üslûp biçimi olduğu için "mizah" hesaba katılmayabilir. Fakat bir hikâyede bir temel mesele bulunmakla birlikte belki onun kadar önemle vurgulanan başka meseleler de işlenebilir. Ayrıca birbirine yakın tema ve konulardan söz edilebilir. Mesela *Harem* romanı, esas itibarıyla aşk-aile-ev hayatı üzerine kuruludur. Ancak bu eserde, Tanzimat sonrası Türk toplum hayatının belli başlı meselelerinden biri olarak Doğu-Batı karşıtlığı konusu da öne çıkarılmaktadır. Yani tematik sıralama daima görecelidir. Onun için okuyucunun bu cilde alınmasını beklediği

metinlerden bazıları buraya alınmamış olabilir. Nitekim bugüne kadar Ömer Seyfettin hikâyelerini tematik düzende yayımlayanların hiçbiri, diğeriyle aynı metinleri bir ciltte toplamış değildir.

Metinlerin daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşabilmesi maksadıyla, günümüz Türkçesinden uzak düşmüş kelime ve ibarelere karşılık verirken özel bir yöntem izlendi. Orijinal metin üç ayrı seviyede, üç ayrı kimseye okutulup neleri anlamadıkları görülmek istendi. Bir Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü araştırma görevlisinin işaretlediklerine günümüz Türkçesinden karşılıklar gösterildikten sonra ortaya çıkan metin aynı bölüm lisans mezunu bir gence okutuldu. Onun gerekli saydıklarına da karşılıklar ilave edilip Türkçe Bölümü 2. sınıftaki bir öğrenciye yeni metinde anlamadığı veya zorlandığı yerleri işaretlemesi istendi. Bu işlemler sırasında yardımını gördüğüm sevgili öğrencim Neslihan Yavuz'a teşekkür ederim.

Metnin son şekli için endişelerimiz şunlardır:

a. Kelime ve ibare karşılıkları yerinde ve yeterli mi?

b. Bunlar, iyi bir Türkçe zevkiyle verilebildi mi?

c. Açıklamalar metni daha anlaşılır, nüfuz edilir kılıyor mu?

Hazırlayan olarak bu hassasiyetlerimize ne kadar uygun davrandığımız, okuyucunun verebileceği bir karardır.

Yapılan işlemde ölçüler şöyle ifade edilebilir:

1. Kelime olarak tam karşılığını bulamadığımız durumlarda o kelime dipnotla açıklanmıştır (Apukurya, kandilli temennâ gibi).

2. Karşılığı verildiği hâlde dipnotta açıklama ihtiyacı doğuran kelimeler de vardır: (fiske [azıcık]). Dipnotta "Fiske: Azlık ifade edecek şekilde, iki parmak ucuyla tutulabilen miktar." açıklaması yapılmıştır.

3. Bazen bir kelimeye (payitahta [başkente]), bazen bir ibareye (Mücessem bir kimya muammasına [somutlaşmış kimya bilmecesine]) karşılıklar verilmiştir. Esas aldığımız şey, ifade bütünlüğüdür.

4. Aynı kelimeye farklı yerlerde farklı karşılıklar verildiği de görülecektir. Çünkü ilgili bağlam, öncekinden farklı biçimde olabilir.

5. Karşılıkların en kısa biçimde verilmesine dikkat edilmiştir: (mütemadiyen [sürekli olarak ] yerine [sürekli].

6. Bazı kelimeler sözlük anlamının dışında, kastedilene en uygun biçimde karşılanmaya çalışılmıştır. Örnek: Sözlük, "Mütekâsif"e yoğun, "mehip"e ise "korkutacak kadar iri, korkunç" anlamlarını verir. Fakat *"...elektrik küreleri zulmette* [karanlıkta] *nurdan cesim* [iri] *inciler, mütekâsif ve mehîp gözyaşları gibi parlıyordu."* cümlesinde bu kelimeler, [sıklaşan ve gürleşen] sıfatlarıyla karşılanmıştır. "Cihet" kelimesinin sözlükteki anlamları arasında "için"i göremeyiz. Ama aşağıdaki cümlede bu kullanıma uygundur: *"... icabının icrası derkâr [*gereğinin yapılması açık] *olacağı cihetle* [için]..."*

7. Yazarın sağlığında bir kereden fazla yayımlanmış olan metinlerin son şekli esas alınmıştır.

8. Daha önce Ömer Seyfettin hikâyelerini kronolojik sıralamayla yayımlarken gazetelerin dijital nüshalarının olmaması ve fotokopi çektirilememesi dolayısıyla fotoğraf makinasıyla metin alınmak zorunda kalınmış, bu teknolojiyle okunaksız görüntüler zaman zaman önceki külliyat yayımlarına müracaatı mecbur kılmıştı. Pek çok kütüphanemizin artık dijital ortama geçmesi, söz konusu ihtiyacı oldukça azaltmıştır. Bu sonucun yanlış okumaları da artık en aza indirmiş olduğu kanaatindeyiz.

9. Ötüken neşrinin albenisini artırmak ve orijinale en yakın olmak amacıyla ilk yayımındaki kitap kapakları ve bazı metinlerdeki resim ve çizimlerin de verilmesi uygun görülmüştür.

Ömer Seyfettin çok cepheli bir edip olmakla birlikte önce hikâyecidir. Bu itibarla külliyat, hikâye dizisiyle başlatılmıştır. Anlatma esasına bağlı hem telif hem tercüme metinler, hikâye olarak değerlendirilmiştir. Tercüme hikâyeler, onun yazarlıktaki kudretini değil ama tercümedeki tercihlerini göstermektedir. Bu ciltte tamamı telif 17 hikâye yer almaktadır.

Ömer Seyfettin hakkındaki en yanlış kanaat, onu yalnızca bir çocuk edebiyatı yazarı olarak kabul etmektir. Onun And, Kaşağı, Diyet, Forsa, Pembe İncili Kaftan, Başını Vermeyen Şehit gibi bazı hikâyelerinden, çocuk eğitiminde faydalanılabilir. Nitekim yıllardır bu metinleri ortaokul ve lise kitaplarında görebiliyoruz. Çünkü çocukluk ve ilk gençlik çağındakiler için ahde vefa, doğruluk, dürüstlük gibi duyguları; karakter sağlamlığı, tokgözlülük ve kişisel benlikten önce millî benlik gibi duyguları en güzel, en estetik kılıkta sunabilen eserler arasında bunlar ön sıralardadır. Fakat bunlar çocuk ruhu ve gelişimi düşünülerek yani çocuk edebiyatı örneği olmak için yazılmış metinler değildir. Mesela And'ın son paragrafı, çocuklar için yapılan yayınlarda çıkarılmıştır. Çünkü oradaki cümlelerin ferdî hayattan millet hayatına geçişi temsil ettiğini çocuğun anlamlandırması beklenemez. Ayrıca onun hikâyeleri arasında çocuklara okutulmaması gereken metinler de vardır (Meselâ "Devletin Menfaati Uğruna").

Ömer Seyfettin, kendisinden önceki hikâyecileri gölgede bırakacak derecede güzel ve sağlam yapılı hikâyeler kaleme almış bir yazarımızdır. Dünya edebiyatı içinde Türk hikâyeciliğini temsil edebilecek isimler arasında onu en başa yazabiliriz. Bundan dolayı Ötüken'in Ömer Seyfettin'i yeniden okurumuzun gündemine taşıma teşebbüsü, gönülden alkışlanmalıdır.

# İNCELEME

**Hikâyeler III. Cilt**

# *Harem*

## Hakkında

ÖMER SEYFETTİN'in üçüncü hikâye kitabı *Harem*'dir. Önce *Türk Kadını* dergisinin 8-13. sayılarında (29 Ağustos-28 Kasım 1918), altı parça hâlinde, "büyük hikâye" tanımlamasıyla yayımlanmıştır. Henüz tefrikanın beşinci parçasının yayımlandığı *Türk Kadını* dergisinin 12. sayısı dış kapağında, hikâyenin "kitap şeklinde çıktı"ğı ilan edilmiştir (s.192). Kitabın künyesi şöyledir: Ömer Seyfettin, *Harem* -büyük hikâye-, Orhaniye Matbaası, neşreden: *Türk Kadını Mecmuası*, İstanbul 1918, 56 s.

"**Harem**" hikâyesinin olay örgüsü çok basittir ve şu beş metin halkasından ibarettir.

1. Sermet, Nazan'la , Refi ise Meliha ile evlidir. Bir hafta önce, birbirlerinin eşleri ile yakalanmış, bu yüzden evliliklerini bitirmişlerdir.

2. Sermet de Nazan da bazı eşyalarını almak için tesadüfen aynı saatte geldikleri evlerinde birbirlerine hakaret ederek tartışırlar.

3. İkisi de ihanet etmedikleri iddiasındadır. İkisi de tuttuğu günlükten ilgili kısımları okuyup suçsuzluğunu ispatlayacağını söyler.

4. İkisi de günlüklerinden aynı günlere ait notları okurlar. Anlaşılır ki:

- Nazan harem hayatının, Sermet ise salon hayatının aleyhindedir.

- Nazan, harem hayatının kadını namuslu yapamayacağını, istediği takdirde kadının hareme, kadın kıyafetinde erkek bile alabileceğini ispatlamak maksadıyla bir oyun düzenlemiştir. Yakınlarından Refi Bey'i evine bu oyunun gereği olarak almış fakat Refi'nin karısı Meliha da sezdiği bu durumu kıskançlık duygularıyla yanlış yorumlamış, Sermet'le birlikte onları basmak istemiştir. Sonuçta iki çift, eşleri tarafından aldatıldığı zannına kapılmışlardır.

5. Durum anlaşılıp ortada aldatmanın olmadığı görülünce, Nazan'la Sermet, Meliha ve Refi ile görüşmeye giderler.

Yazar, yukarıdaki beş metin halkasının ilkini "Dibace" (sonu tarafımızdan gösterilmiştir) sonuncusunu ise "Hatime" olarak nitelendirilmiştir.

*Harem*'de, ev-evlilik ve kadın-erkek ilişkisi konuları, kıskançlık ve sadakat teması etrafında işlenmektedir. Bütün bunlar, hikâyeye adını veren "harem" kavramıyla ilgilidir. Harem bir yandan konak hayatında kadınların bir arada bulunduğu bir mekândır ama diğer yanıyla, varlık sebebiyle, İslâmî anlayışa göre birbirine nikâhlanabilecek kadınlarla erkeklerin ayrı ayrı görüşmeleri esasına dayalı bir hayat tarzını temsil eder.

Hikâyede pek çok kimsenin adı geçmek ile birlikte, olayın yaşanmasında doğrudan rolü olan sadece iki kişidir (Nazan-Sermet çifti). Nazan; aile ve cemiyet hayatının harem çerçevesinde yürüyemeyeceği, yeni nesillerin harem

yerine artık salon hayatını tercih ettiği hatta bu konuda Almanları geçtiği kanaatindedir.

Sermet de aile ve toplum hayatında değişikliğin gerekli olduğuna inanmaktadır. Fakat değişimin anî ve hızlı değil yavaş yavaş olmasını tercih eder. Bu temel noktada beraberdirler, ayrıntıda ayrılırlar. Nazan salon hayatıyla Batılı hayat tarzının, karşı cinslerin serbestçe görüşebilmesi, kadın elini öpmek, kadına iltifat etmek gibi selamlaşma kalıplarını önemsiyor. Sermet ise Frenklerin diz kırarak selamlamalarını (reverans) ve benzeri hareketlerini görgü kuralı saymanın "maymunluk" olduğu kanaatindedir, "kendi hayat tarzındaki samimi hareketlerle yaşamayı, yabancı ve taklit bir tarza uymaya" tercih etmektedir.

Bu düşünce tarzları, aile içinde bir gerilime sebep olur. Sonunda Sermet'in kıskançlık damarı kabarır, evliliklerinin devamı için salon hayatına son verilmesini ister. Nazan, istemeye istemeye *"misafirleri için yuvasını bozamayacağı kararına vararak"* bu isteği kabullenir. Fakat Sermet'in de işittiği üzere arkadaşına, "Sanki ben bir erkekle konuşmak, kur yapmak istesem, harem mani olabilecek mi?" demekten geri kalamaz. Hatta harem hayatının karşı cinsle görüşmeyi engellemeye yetmeyeceğini gösterecek bir plan hazırlar, başarıyla uygular. Nazan tezini ispatlamıştır ama hem kendisinin hem Sermet'in kıskançlık duyguları, az kalsın bir aile faciasına sebep olacaktır.

Görüldüğü üzere yazarın meselesi Batılılaşma, dikkat noktası ise Batılılaşmanın (alafrangalığın) gündelik hayatta, aileye yansımasıdır. Ancak tartışma, bir aile ile sınırlı kalmamış, dolaylı olarak ikinci bir aileyi de aynı biçimde sarsmıştır. Yazar, böylece sorunun bütün toplumsal yapıya yayılma eğilimine dikkat çekmiştir.

Ömer Seyfettin'in alafrangalığa verdiği anlam, Sermet'in sözleriyle daha açık hâle gelmektedir. Sermet'e göre alafranga hayat tarzının (salon hayatının) temsil ettiği toplumsal yozlaşma; nihaî olarak Türklük gururuna, dine ve devlete karşı küçümseme duygusu veren bir ezikliktir:

> *"O da bu salonların kozmopolit olması... Hangi eve gitsem Rumlar, Ermeniler, Levantenler, Frenkler, İngilizler, Amerikalılar, Yahudiler görüyorum. Bu yabancı salonlarda rast geldikleri Türklere Avrupalılaşmış, kendilerine benzemiş nazarıyla bakıyor. Resmen Türk namı altında yaşadıkları için onlara için dışın acıyorlar. Türk kadınlarına yaptıkları 'flört' mukaddemesinde daima şu basmakalıp acıma bulunuyor:*
>
> *- Ah, ne güzelsiniz! Fakat yazık ki Türk'sünüz. Ne ziyan, ne ziyan!*
>
> *Bu yabancıların yanında biz daima yumuşak başlı, bîçare birtakım şeref dilencileri gibi kalıyoruz. En adî bir ecnebinin iltifatı, dostluğu, takdiri, tenezzülü bizi mes'ut etmeye kâfi... Dine, millete, devlete ait fikirlerimiz onların karşısında birdenbire sönüyor, büzülüyor, garip şekiller alıyor. Meselâ kadın erkek, bütün saloncular dinsizlikle iftihar ediyor... Milliyet saloncular için en kötü bir bağnazlık... Devletten gerici, ilerlemeye engel olduğu için sonsuz şikâyetler…"*

Fakat yazar yine de iki görüş arasında bir denge kurmaya çalışmış olmalıdır. Bu durum, *"romanda bakış açısının tam olarak saptanamamış olması, iki zıt anlayışı temsil eden roman kişilerinin görüşlerinin belirsizliği, okuyucuyu romanın sonuna*

*kadar çelişkiye düşürür."*[1] şeklinde yorumlanmıştır. Buluşma yine de Batılılaşma çerçevesindedir, ancak bazı çekincelerle… Sermet'in diretmesiyle salon hayatından harem hayatına dönülmüştür ama harem hayatı (kadın-erkek ayrı ayrı toplanmalar) hareme kadın kılığında erkeğin, selamlığa erkek kıyafetinde kadının girmesini önleyememiştir. Ne var ki yaşananlar, haremin salon hâline getirilmesidir. Yani Nazan'ın tezi doğrulanmış olduğu kadar, zıddının da haklı olabileceği sezdirilmiştir. Öte taraftan Sermet'in de eski hayat tarzını, bağdaş kurup sini üzerinde, eliyle yemek yeme, şalvar giymek, çubuk içmek, enfiye çekmek gibi unsurlarıyla kabullenmediği kendi sözleriyle dile getirilmiştir. Varılan sonuç: Salon hayatındaki Frenk taklitçiliği "maymunluk"tur fakat harem de başka bir erkeğe kur yapmak isteyen kadına engel değildir. Hatta Nazan'ın arkadaşlarından birinin ifadesiyle harem, gözü dışardaki bir kadın için bir kolaylık, adeta "sigorta" ve hiçbir şüphenin giremediği bir "aşk siperi"... Ortada bir aldatmanın bulunmadığı, her şeyin "boş bir evham"dan ibaret olduğu anlaşıldıktan sonra Nazan, haremi tekrar değerlendirir!

> *"- Sen de haremin erkekle kadını öyle kat'iyyen birbirinden ayıramadığını öğrendin. Bilakis bu öyle bir yerdir ki iyiyi, güzeli, doğruyu fena gözlerden sakladığı kadar, fenalıkları da iyi gözlerden saklamaya kabiliyetli..."*

Öyleyse aileyi sağlam tutacak olan nedir?

Bunun cevabını yine Nazan "aşk" olarak verir. Ama güzel bir benzetmeyle:

---

[1] Osman Gündüz, *İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918 Yapısal ve Tematik İnceleme*, 2. Basım, Dergâh Yay., İstanbul 2013, s. 33.

> *"- Aşk... Evet aşk... Bu öyle mukaddes bir harem ki içine hiç yabancı giremez. Biz bu haremi bozmamaya çalışalım. Birbirimizi sevelim."*

Bundaki "aşk"ı "sadakat" olarak da ifade etmek mümkündür.

"Harem" hikâyesinde teknik yapıyı güçlendiren tedbirler vardır:

1. Mesaj, doğrudan yazar anlatıcının ağzıyla verilmek yerine okuyucunun edineceği intibalara bırakılmıştır.

2. Şahıs kadrosu pek sade tutulmuştur. Olay örgüsü dikkate alınınca şahıs sayısının çoğaltılmaya çok müsait olduğu halde, karşı karşıya gelen yalnızca iki kişidir.

3. Nazan'la Sermet'in karşılaşmalarının ayrılmalarından bir hafta sonra, bir sabah vakti olduğu dışında, zamanın ilerleyişiyle ilgili hiçbir şey söylenmemiştir. Olay geniş zamana yayılmak yerine, daraltılmış bir zaman dilimine sıkıştırılmıştır. Böylece, evlilikteki sorunların karşılıklı konuşma ile kısa zamanda çözülebileceği düşündürülmek istenmiştir.

4. Mekân tasviri adeta yok gibidir. Buna rağmen metnin son cümlesinde Nazan-Sermet çiftinin indikleri merdiven için "temiz mermer" sıfatının kullanılması, istikbale kıskançlık ve intikam hislerini gereksiz kılan sağlam bir yolda yürüdüklerinin remzidir.

5. Yukarıda sayılan özellikler, hikâyeyi tek perdelik, tek meclislik bir piyes haline getirmiştir. O zamanlar bu tarza "tekellümî (karşılıklı konuşmalı) hikâye" denmekteydi.

6. Şahıs kadrosunun birbirleri ve yaşananlar hakkındaki kanaatleri, konuşma biçiminde verilebilirdi. Fakat yazar,

inandırıcılığı arttırmak maksadıyla eşlerin aile ve toplumsal hayat konusunda ve birbirleri hakkında düşündüklerini günü gününe kaydedilmiş notlar yani günlük biçiminde vermeyi uygun bulmuştur. Karı-kocanın birbirlerinin günlük tuttuklarından haberdar olmayışları da gerçeklik duygusunu daha üst seviyeye çıkarma yöntemiyle ilgilidir.

Ömer Seyfettin, gerek tarih bilgisi ile gerekse pek çok alandaki genel kültürünün genişliği ile öne çıkmış aydınlarımızdandır. Fakat bu hikâyede, toplumsal yapıyı tanımadaki bilgisinde bazı boşluklar bulunduğu da görülmektedir. Sermet salon hayatında, kâğıt eğlencesi biçimindeki bir oyunu "Promiscuité (serbest cinsel hayat) kumandası" diye niteler. Suzan'ın, bu terimi öğrenmek için sorduğu soruyla, cevaplarken verdiği örnekle kulaktan dolma söylentileri bilgi sandığı kanaati uyandırmaktadır.

*

***Harem*** kitapçığıyla aynı çerçevede düşünülüp bu cilde alınan hikâyelerin biri (Buse-i Mader) "Ç. Kemâl", biri (Yuf Borusu Seni Bekliyor) "Ö. S." rumuzuyladır. İki metin (İhtiyar Olsam da / Mahcupluk İmtihanı, Heykel) ise yazarın ölümünden sonra yayımlanmıştır. Söz konusu metinlerin kronolojik sıralaması şöyledir: